

Ympäristöministeriö
VN/21836/2021

Vantaan kaupungin lausunto luonnoksesta kansalliseksi luonnon monimuotoisuusstrategiaksi 2035

Strategian lähtökohdat

Edellisen strategian, Luonnon puolesta ihmisten hyväksi 2012–2020, päätavoitteeksi valtioneuvosto asetti luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämisen vuoteen 2020 mennessä, mutta siinä tavoitteessa ei ole onnistuttu. Luonnos kansalliseksi luonnon monimuotoisuusstrategiaksi 2035 on laadittu tilanteessa, jossa kansainvälisesti ja EU:ssa asetetaan ja toimeenpannaan luonnon monimuotoisuudelle tärkeitä tavoitteita. Kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategian tavoitteet on laadittu niin, että ne osaltaan vastaavat Suomen velvoitteisiin sekä kansainvälisissä sopimuksissa että EU:ssa.

Uuden strategian myötä Suomen suurin haaste on onnistua siinä missä aikaisemmin on epäonnistuttu, eli luontokadon pysäyttämisessä. Uuden strategian myötä tulisikin olla mahdollisuus voimakkaammin ohjata ja sitouttaa myös yrityksiä, järjestöjä ja kuntia mukaan luontokadon pysäyttämiseen ja luonnon tilan parantamiseen niin, että se strategiakauden päätteeksi luontokadon pysäyttäminen todella on tapahtunut.

Strategian johtavana ajatuksena on tavoitteiden saavuttamiseksi tarpeellisen ja oikeudenmukaiseksi koetun kestävyysmurroksen tapahtuminen. Strategiassa kestävyysmurros kuvataan näin: ”Kestävyysmurroksella tarkoitetaan ekologisen kestävyys ja ihmisen hyvinvoinnin turvaavia nopeita ja laaja-alaisia muutoksia kaikissa yhteiskunnan järjestelmissä useilla eri tasoilla samanaikaisesti sekä järjestelmien sovittamista ympäristön kantokyvyn rajoihin. Kestävyysmurros edellyttää muutoksia arvoissa ja käyttäytymisessä ja siten kestävyysmurroksen aikajänne on pitkä ja sukupolvien välinen. Toteutuessaan kestävyysmurros tuo paljon muutoksia myös ihmisten arkielämään ja siksi on tärkeää, että muutokset toteutetaan oikeudenmukaisesti.”

Strategiassa myös todetaan, että luonnon monimuotoisuuden huomioon ottaminen kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa sekä ihmisten arkipäiväisessä toiminnassa on vaikea, mutta saavutettavissa oleva tavoite.

Vantaan kaupunki pitää strategiaa tärkeänä ja yhtyy näkemykseen siitä, että luonnon monimuotoisuutta turvaavilla toimenpiteillä on kiire. Nykymuotoiset, luonnon monimuotoisuuden kannalta kestäättömät toimintatavat on saatava nopeasti kestäväille

polulle ja tähän muutokseen tähtäävien toimenpiteiden ja määräysten tulee olla riittävän tehokkaita ja sitouttavia.

Strategian tavoitteet

Strategian päätavoite on pysäyttää luontokato vuoteen 2030 mennessä ja saada luonnon monimuotoisuus elpymisuralle. Lisäksi tavoitteena on, että strategiakauden lopussa 2035 Suomi on luontopositiivinen, joka tarkoittaa sitä, että luonnon monimuotoisuuteen vaikuttavat toimet ovat kokonaisvaikutukseltaan myönteisiä niin, että luonnon monimuotoisuuden tila on vähintään samalla tasolla kuin vuonna 2020. Strategiassa asetetaan myös suojelutavoitteita: 30 % maa- ja merialueista tulisi suojella vuoteen 2030 mennessä ja 10 % metsämaista tiukasti vuoteen 2035 mennessä. Suojelupinta-ala sisältää sekä lakisääteiset suojelualueet että suojelualueverkostoa tukevat luonnon monimuotoisuutta turvaavat alueet. Erityisen tärkeänä korostuu eteläisen Suomen metsien suojelun tärkeys.

Strategiassa esitetään päätavoitteen lisäksi 22 tarkempaa tavoitetta ja niille 109 alatavoitetta. Tavoitteet on luokiteltu viiteen ryhmään: luonnon tilaan liittyvät tavoitteet, suojelua ja ennallistamista koskevat tavoitteet, luontoon vaikuttavien paineiden vähentämistä ja juurisyihin vaikuttamista koskevat tavoitteet, saamelaiset ja luonnon monimuotoisuus -tavoitteet sekä Suomi maailmalla -tavoitteet. Keskiössä on luonnon tila ja siihen liittyvät tavoitteet: uhanalaistumisen pysäyttäminen, lajiyhteisöjen elpyminen, elinympäristöjen laadun parantaminen ja geneettistä monimuotoisuutta koskevat tavoitteet.

Edeltäjistään kansallinen luonnon monimuotoisuusstrategia 2035 eroaa siinä, että se pyrkii aikaisempaa enemmän vaikuttamaan luontokadon taustalla oleviin juurisyihin. Strategiassa tarkoitetaan juurisyillä erilaisia luontoon kohdistuvia paineita, kuten taloudellisten tai sosiaalisten päämäärien tavoittelusta syntyviä suoria tai epäsuoria vaikutuksia, jotka aiheuttavat luonnon monimuotoisuuden heikkenemistä. Strategiassa tulisi painottaa tehokkaammin sitä, että luonnon monimuotoisuus ja sen huomioonottaminen ei jää päätöksenteossa muiden asetettujen tavoitteiden varjoon.

Vantaan kaupunki pitää hyvänä asiana, että tavoitteet ovat kunnianhimoisia ja edistävät luonnon monimuotoisuutta monesta eri näkökulmasta. Tavoitteiden taustat ja perusteet on hyvin avattu. Useimmat tavoitteet ovat kuitenkin yleispiirteisiä ja niiden toteuttamisen mahdollisuudet ja tavat ovat epäselviä. Jotta voitaisiin edistää päätavoitteen toteutumista, strategiaa toimeenpanevan toimintaohjelman valmistelu toimijoiden kanssa on ensiarvoisen tärkeää. Suurimmat Suomen luonnon monimuotoisuutta heikentävät tekijät liittyvät metsätalouteen, maatalouteen ja rakentamiseen. Näiden suurempien monimuotoisuudelle painetta luovien tekijöiden nimeäminen ja tarkempi ohjaaminen tulisi strategiassa ottaa selkeämmin huomioon, jotta strategian tavoitteet saadaan selkeästi kohdistettua niihin tekijöihin, jotka myös vaikuttavat monimuotoisuuteen eniten.

Monet tavoitteista ovat Vantaan kaupungin näkökulmasta sellaisia, joiden toteuttamisessa kaupungeilla on merkittävä rooli. Strategiassa tavoitteessa T3 (*Talouskäytön piirissä olevia suojelemattomia elinympäristöjä tulee käsitellä, hoitaa ja käyttää siten, että niiden lajistolle tärkeät keskeiset rakennepiirteet vahvistuvat selkeästi vuoteen 2030 mennessä*) mainitaan avoimien elinympäristöjen ja erilaisten uuselinympäristöjen määrän lisääminen rakennetussa ympäristössä. Strategia asettaa myös tavoitteeksi, että kasvipeitteisten ja vettä läpäisevien pintojen, mukaan lukien niittyjen, kantojen ja paahdelajeille tärkeiden elinympäristöjen määrä taajamarakenteiden sisällä ja väylien varsilla kasvaa. Rakennetuissa ympäristöissä on kaupungeilla runsaasti mahdollisuuksia lisätä luonnon monimuotoisuutta ja siihen strategia antaa tavoitteita ja myös kannustusta.

Strategian tavoitteissa tulisi kuitenkin tarkemmin kohdistaa tavoitteita rakennetun ympäristön luonnon laadun ja määrän turvaamiseen; Strategiassa tavoitteissa tulisikin olla kaupunkiluonnon kokonaisheikentymättömyys. Strategiassa tulisi myös olla tarkempi ohjaus luonnon tilaan suoraan vaikuttaviin taloudellisiin toimintoihin ja maankäytön suunnitteluun niin, että luonnolle ja luonnon monimuotoisuudelle haitalliset toiminnot saadaan tehokkaasti ohjattua niihin ratkaisuihin, joilla vaikutus luonnon monimuotoisuuteen ja paikalliseen luontoon on kaikista pienin.

Kansallinen luonnon monimuotoisuusstrategia 2035 kytkeytyy moniin muihin valtion hallinnon strategioihin ja ohjelmiin. Vantaan kaupunki katsoo, että tämä kytkeytyneisyys ei käy strategialuonnoksesta ilmi.

Valtakunnallisena alueidenkäyttötavoitteena on edellytysten luominen vähähiiliselle ja resurssitehokkaalle yhdyskuntakehitykselle, joka tukeutuu ensisijaisesti olemassa olevaan rakenteeseen. Suurilla kaupunkiseuduilla vahvistetaan yhdyskuntarakenteen eheyttä. Kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittävien yhteyksien jatkuvuus ja solmupisteiden kehittämismahdollisuudet on tärkeä varmistaa Suomen kilpailukykyyn kehittämiseksi.

Luonnon monimuotoisuutta pitäisi Vantaan kaupungin näkemyksen mukaan edistää paljon nykyistä vahvemmin kasvavien kaupunkiseutujen ulkopuolella. Kasvavilla kaupunkiseuduilla yhdyskuntarakennetta eheyttäessä joudutaan ottamaan maata rakentamiskäyttöön. Erilaisten viheralueiden, myös luonnonsuojelualueiden käyttö ja kulutus on kovaa, ja haittaa luonnon arvoja. Samaan aikaan luonto on monissa kasvukeskuksissa, kuten Vantaalla, erityisen monimuotoista, koska kaavoituksella ja kaupungin omalla metsien hoidolla on jo vuosikymmenten ajan ohjattu luonnon kehittymistä monimuotoiseksi. Vantaan kaupunki katsoo, että luonnon monimuotoisuusstrategiassa pitäisi ottaa kantaa tavoitetta T9 (*Luonnon tilaan suoraan vaikuttava taloudellinen toiminta, kuten maankäyttö, rakentaminen ja luonnonvaratalous, on resurssitehokasta ja ylläpitää sekä parantaa aktiivisesti luonnon monimuotoisuutta*) selkeämmin tähän haasteeseen.

Strategiassa esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavat toimenpiteet tullaan määrittelemään luonnon monimuotoisuutta tukevassa toimintaohjelmassa, jonka osaksi luodaan toimenpiteiden ja luonnon monimuotoisuuden kehityksen seurannan mittaristo. Toimintaohjelman on määrä valmistua vuoden 2023 aikana. Strategiassa todetaan, että eri hallinnonalat sitoutuvat strategian toteuttamiseen siinä määrin, kuin se on resurssien puitteissa ja tarvittaessa varoja uudelleen kohdentamalla mahdollista. Mahdollisista lisärahoitustarpeista linjataan strategian mukaan julkisen talouden suunnitelmaa ja talousarviota koskeissa menettelyissä. Vantaan kaupunki pitää tärkeänä, että riittämättömät resurssit sekä ristiriitaiset kehitystavoitteet sekä kompensoimaton maankäyttö eivät ole uuden strategian epäonnistumisen syynä. On myös tärkeää, että mittavan strategian toteuttamiselle annetaan selkeät toimintaohjeet ja niihin varataan riittävät resurssit.

Strategian esitystavasta

Strategian rakenne vaatisi selkiyttämistä. Luvussa 3.1 esitellään strategian päätavoite. Luvussa 3.2 esitellään strategian tarkemmat tavoitteet taulukkomuodossa. Luvussa 3.3 ja sitä seuraavissa esitellään luvun 3.2 taulukon tarkempia tavoitteita alaotsikoiden alle jaoteltuna. Otsikoinnissa olisi hyvä käyttää alenevaa hierarkiaa, jotta kokonaisuus, eli luvun 3.2 tavoitteiden tarkempi esittely, hahmottuisi paremmin. Myös kaikista strategiassa esitetyistä tavoitteista ja osatavoitteista olisi hyvä saada koosteena liite strategian kokonaisuuden hahmottamiseksi. Strategiassa olevat kuvat auttavat hahmottamaan asioita suurta tekstimäärää paremmin, joten kuvia ja kaavioita saisi olla nykyistä enemmän. Lisäksi tavoitteiden "tietolaatikot" olisi hyvä koostaa yhdeksi kokonaisuudeksi esimerkiksi liitteenä.

Strategiassa puhutaan kestävyysmurroksesta, joka on välttämätön luonnon monimuotoisuuden kehityksen kääntämiseksi kestäväälle uralle. Strategiassa saisi näkyä paremmin myös tavoitteiden otsikoinnissa ja ryhmittelyssä, mitkä tavoitteet erityisesti ovat kestävyysmurrosta edistäviä. Tällaisia tavoitteita ovat erityisesti luvun 3.5 Paineiden vähentäminen ja juurisyihin vaikuttaminen tavoitteet. Koska kestävyysmurros on terminä uusi, olisi sitä edistävät tavoitteetkin hyvä tuoda lukijalle selvemmin esiin.

Lopussa oleva sanasto on hyvä ja erityisesti selkiyttää kestävyysmurros -termin ymmärtämistä. Sanastossa voitaisiin selittää myös termi luontokadon juurisyys. Sanastossa esiintyy termejä, joita ei löydy varsinaisen strategian tekstistä (esimerkiksi kokonaisheikentämättömyys). Lisäksi termi "kokonaisheikentämättömyys" on yleisimmin käytetty muodossa "kokonaisheikentymättömyys".

VANTAAN KAUPUNGINHALLITUS